

Klimaatdag

Samen voor fossielvrij

2 mei 2024 | Heusden-Zolder

vvsg

**heusden
zolder**

Vlaanderen
is energie en klimaat

sessie C17

Een sociaal rechtvaardig klimaatbeleid, ook lokaal

Prof. dr. Wim Van Lancker | Centrum voor Sociologisch Onderzoek

vvs
g

**heusden
zolder**

Een sociaal rechtvaardig klimaatbeleid

Over draagvlak, ongelijkheid en het lokale niveau

Prof. dr. Wim Van Lancker

Centrum voor Sociologisch Onderzoek

Klimaatdag VVSG, 2 mei 2024

Gele hesjes rijden niet met een bakfiets

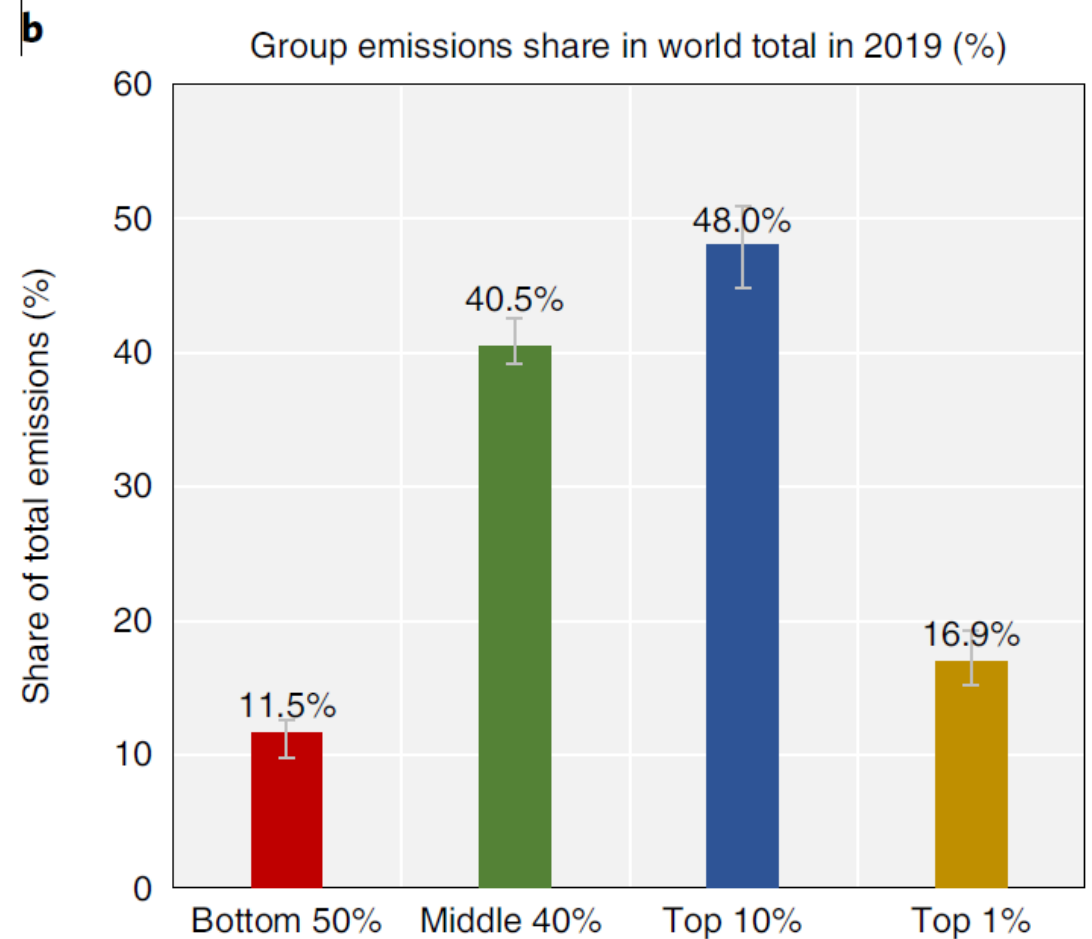
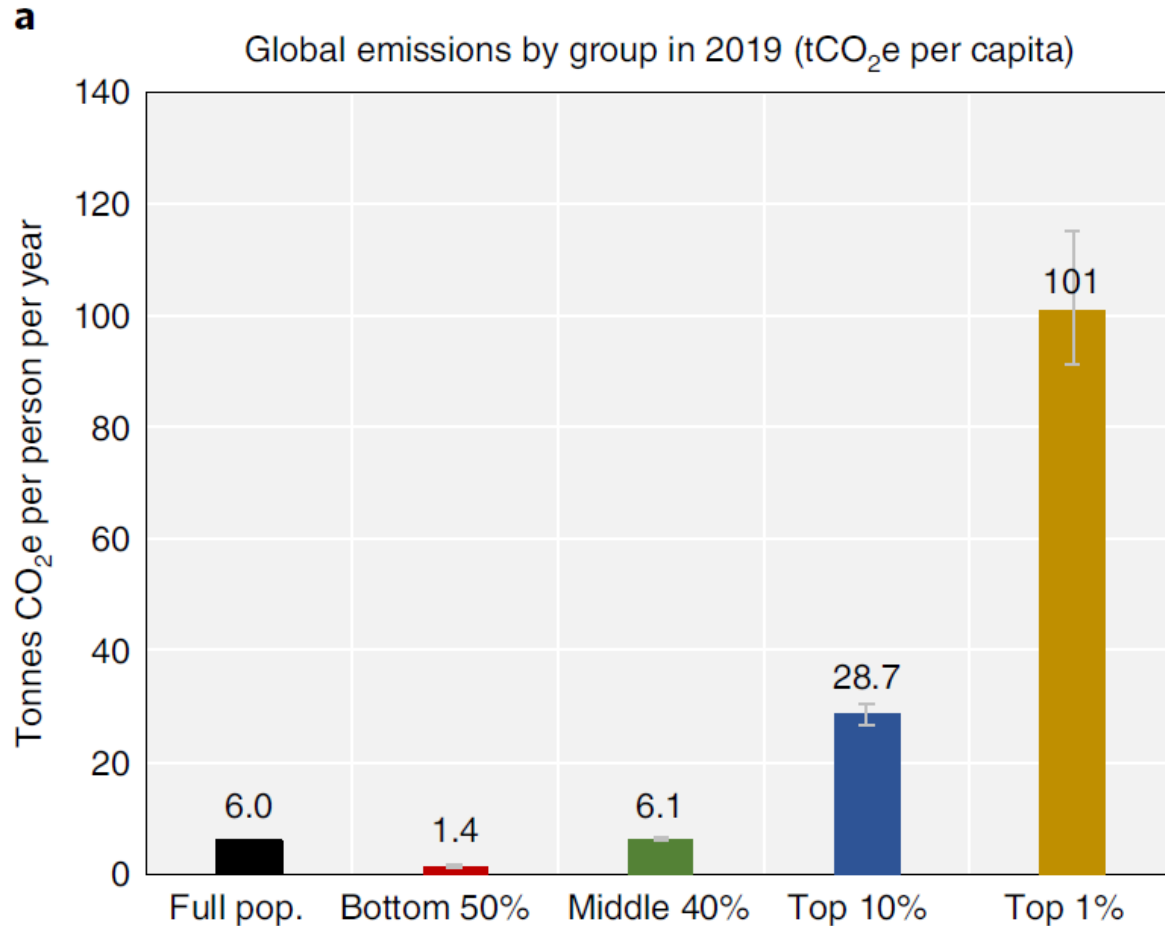

Ongelijkheid is de kern van de zaak

- De laagste inkomensgroepen zijn het minst verantwoordelijk voor het probleem van de klimaatverandering
- Ze worden het hardst getroffen door de gevolgen ervan
- Het beleid is niet afgestemd op hun noden, waardoor de transitie naar een koolstofneutrale samenleving de sociale kloof dreigt te vergroten

Om de klimaatdoelstellingen te behalen,
moeten we de ongelijkheid goed begrijpen

Rijk, rijker, koolstofverspreider

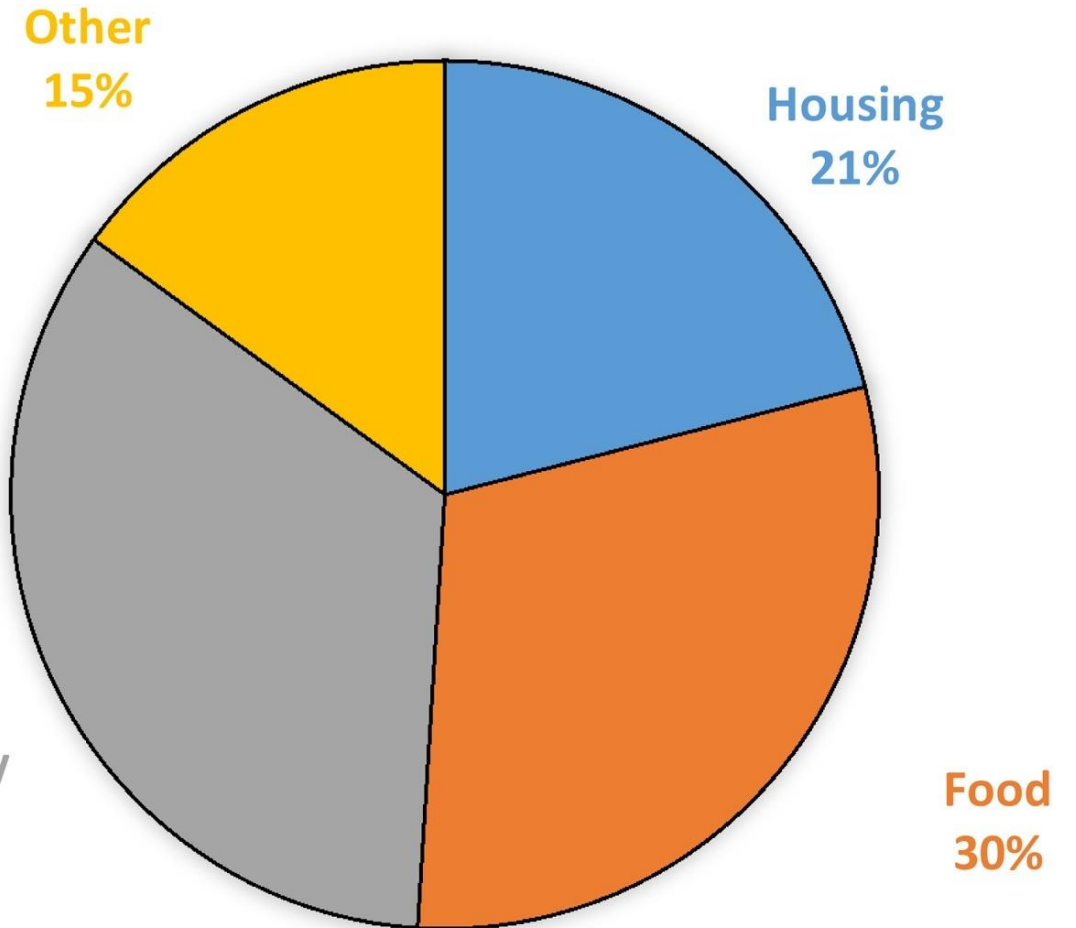
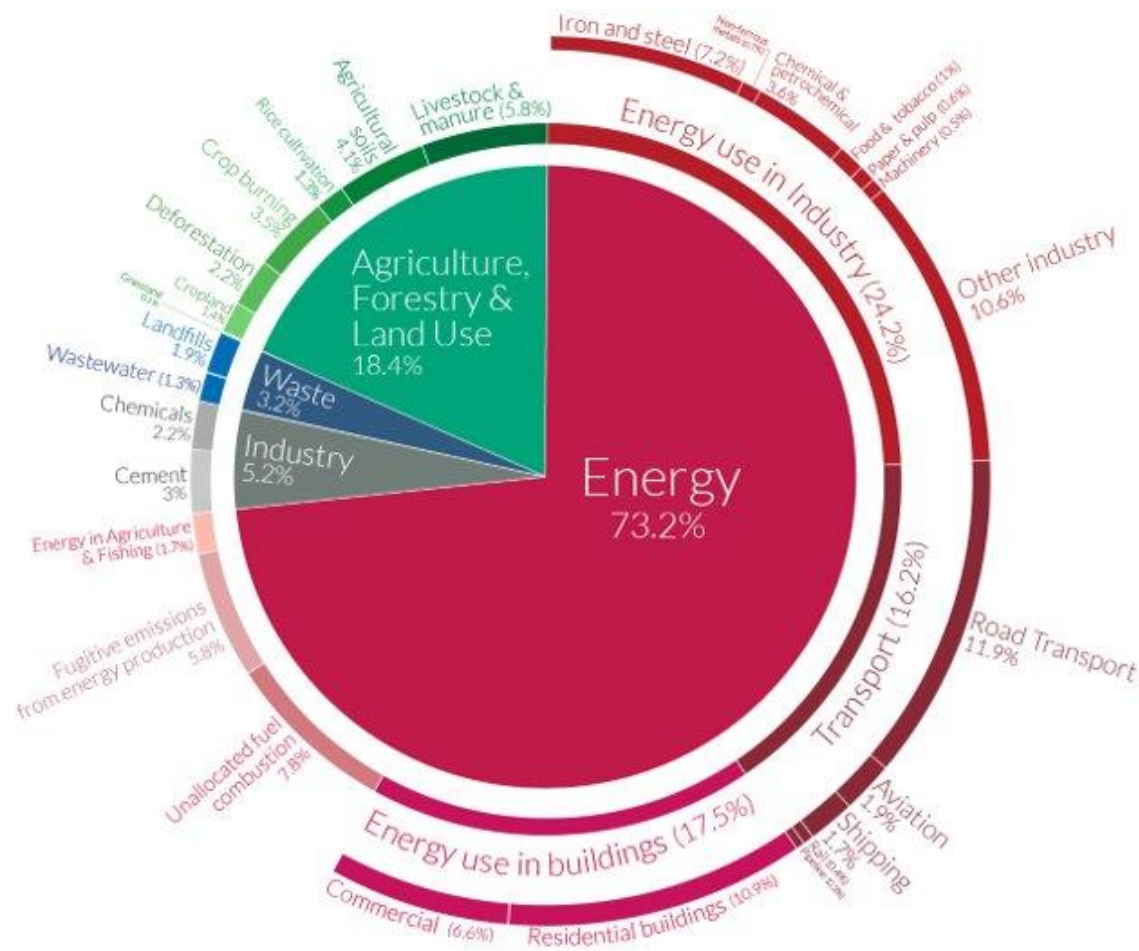

Chancel, L. (2022). Global carbon inequality over 1990–2019. *Nature Sustainability*, 1-8.

“Onderzoekers Diana Ivanova en Richard Wood berekenden hoeveel gezinnen in Europa een uitstoot hebben die laag genoeg is om de doelstelling van 1,5 graden Celsius tegen 2030 te halen. In België gaat het om minder dan 2 procent van de huishoudens.”

Wat huishoudens doen is van cruciaal belang om emissies te doen dalen

Verdeling emissies in huishoudens vier Europese landen

OurWorldinData.org - Research and data to make progress against the world's largest problems.
 Source: Climate Watch, the World Resources Institute (2020).
 Licensed under CC-BY by the author Hannah Ritchie (2020).

Emissies gaan niet alleen over luxeconsumptie

Uitgavenposten van gezinnen in België, in % van totale uitgaven

Belgie	2020
Woning en verwarmen	31,8
Voeding	15,9
Persoonlijke verzorging en diensten	10,7
Transport	9,7
Meubelen en huishoudtoestellen	6,7
Cultuur & vrije tijd	6,3
Gezondheid	5,1
Restaurant & horeca	4,4
Kleding en schoenen	3,4
Communicatie	3,3
Alcohol, tabak, drugs	2,2
Opleiding	0,6

- 51% van de uitgaven van het gemiddelde gezin in België gaat naar fundamentele basisbehoeftes: wonen, verwarmen, eten en kleden
 - Met transport, meubelen en gezondheidsuitgaven erbij wordt dat 73%
 - Wat zijn basisbehoeftes? Cf. telecommunicatie, opleiding, cultuur en vrije tijd
- ➔ Veranderen hoe we wonen, verwarmen, eten en ons verplaatsen betekent een radicale transformatie van onze samenleving
- ➔ Dat dreigt de ongelijkheid te versterken

Bron: Statbel, huishoudbudgetenquêtes

Wat doet er toe? Hoe we wonen. Hoe we ons verplaatsen. Wat we eten.

De manier waarop we onze basisbehoeftes invullen moet drastisch veranderen. Dat is een veel groter probleem dan het bannen van luxeconsumptie.

En dus...

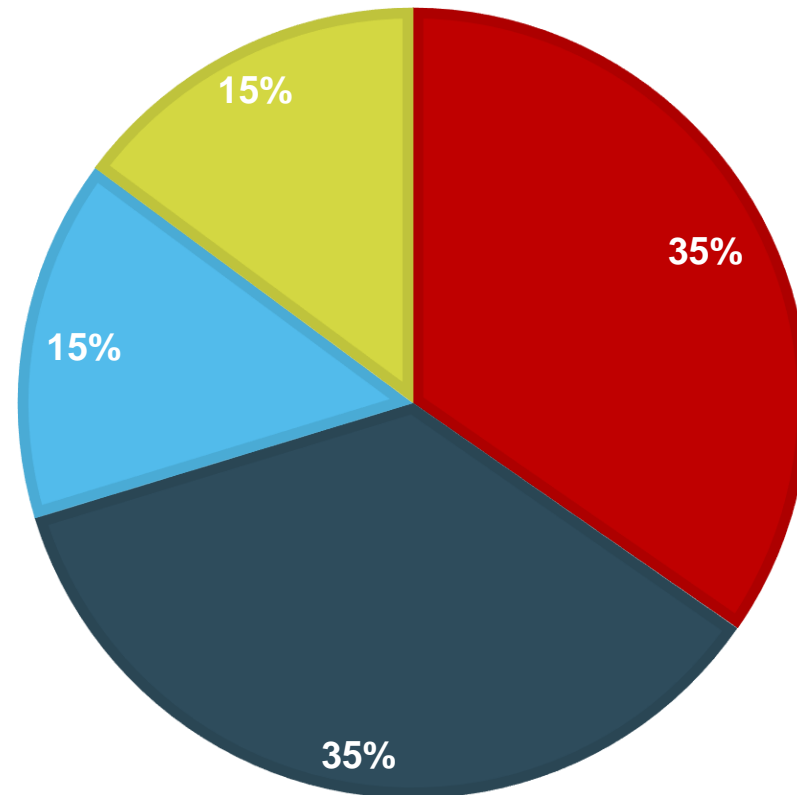
- Klimaatverandering is een probleem van onze manier van samenleven en zo ook een sociaal probleem
- Massale gedragsverandering noodzakelijk om klimaatdoelstellingen tegen 2030 en 2050 te behalen
- ...op het vlak van wonen, verwarmen, eten en verplaatsen

- Het zijn de meest kwetsbaren die het grootste aandeel van hun inkomen aan die fundamentele basisbehoeftes uitgeven
- Een rechtvaardige transitie zorgt voor beleid ('de context waarin keuzes worden gemaakt') en draagvlak ('de bereidheid om die keuzes ook te maken')
- Een klimaatbeleid is ook een sociaal beleid en vice versa

Het draagvlak

Draagvlak? Welk draagvlak?

■ Ecosociale sceptici ■ Klimaatactivisten ■ Welvaartsstaatsupporters ■ Ecosociale enthousiastelingen

What is particularly important for public support of climate policies?

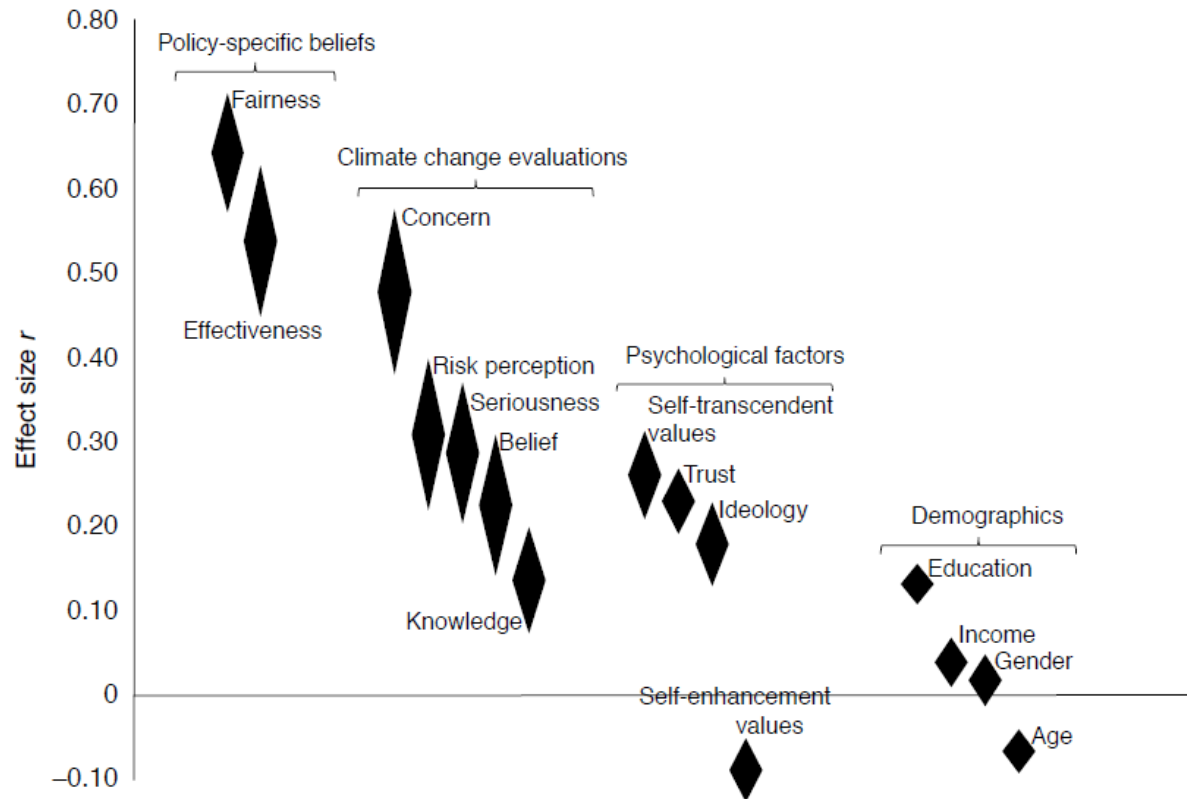

Fig. 1 Visual summary of the relationship between determinants and public opinion about climate change taxes and laws

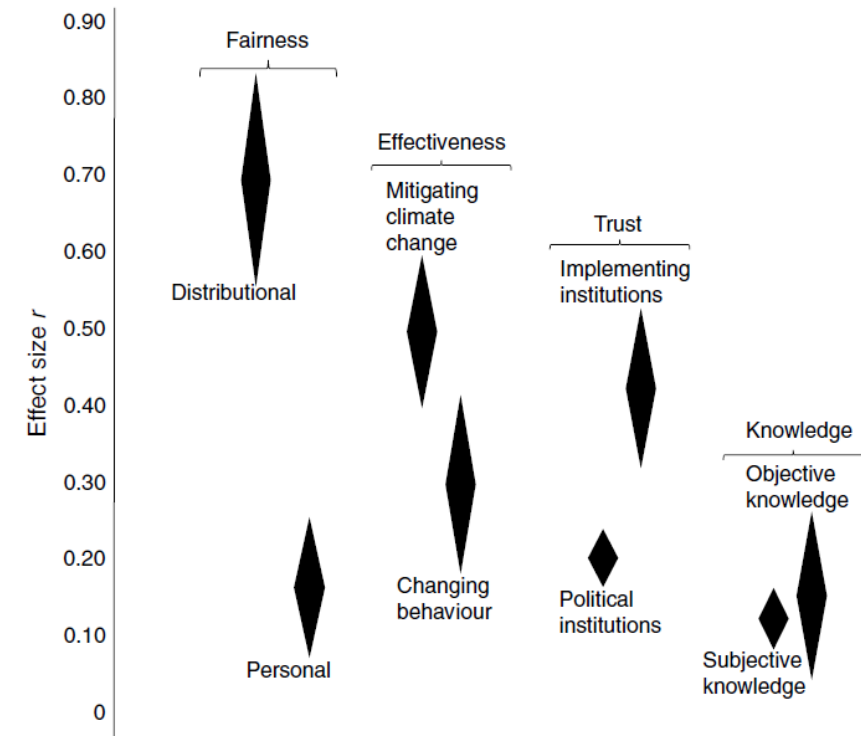

Fig. 2 Relationship between sub-types of determinants and public opinion about climate change taxes and laws

De kern van de zaak: er loopt een sociaaleconomische en culturele breuklijn door het draagvlak voor een sociaal en klimaatbeleid

Het zijn verschillende sociale groepen in de samenleving die actief een klimaatbeleid of een sociaal beleid steunen (*Otto & Gugushvili, 2020*)

Het beleid

Gedragsverandering is belangrijk om de emissies te doen dalen, maar...

- “For transport, the options with the highest mitigation potential include living car-free, shifting to a battery electric vehicle, and reducing flying by a long return flight with a median reduction potential of more than 1.7 tCO₂eq/cap.
- In the context of food, the highest carbon savings come from dietary changes, particularly an adoption of vegan diet with an average and median mitigation potential of 0.9 and 0.8 tCO₂eq/cap, respectively.
- Shifting to renewable electricity and refurbishment and renovation are the options with the highest mitigation potential in the housing domain, with medians at 1.6 and 0.9 tCO₂eq/cap, respectively.”

(Ivanova et al., 2020)

Verbeter de wereld
begin met Uzelf.

Oppositie tegen klimaatbeleid hangt sterk samen met 'fossiele afhankelijkheid'. Zolang er geen betaalbare en toegankelijke alternatieven zijn voor wonen, verwarmen en transport, is een draagvlak voor klimaatbeleid veraf.

Nieuw onderzoek van de OECD, via <https://www-oecd-org/climate-change/international-attitudes-toward-climate-policies>

We leven allemaal in bubbels

- Het einde van de maand is er sneller dan het einde van de planeet
- Een kwart van de bevolking (inc. de lage middenklasse) kan zich geen onverwachte uitgave van €1.000 veroorloven
- Niet elke stem is gelijk
- Beleid is geënt op de belangen van de bakfietsers en niet op de belangen van de gele hesjes
- We kunnen dit gebrek aan draagvlak niet wegdenken
- Hoe bouw je aan een gedeeld verhaal?

De ene bubbel krijgt meer gehoor dan de andere

Het spook van Turtelboom: de zin en onzin van 5.000 euro premie voor uw nieuwe elektrische auto

Diksmuide schrapt 36 geplande sociale woningen in Woumen

In Woumen, deelgemeente van Diksmuide, komen er maar 60 in plaats van 96 sociale woningen. Volgens de stad was dat project te groot voor een dorp als Woumen.

Robbe De Leener

15:15

“E r was oorspronkelijk een groot project voorzien in een woonuitbreidingsgebied. Dat waren 96 sociale woningen waarvan er nu nog maar 60 van zullen komen”, zegt schepen voor Huisvesting Greet Dever (CD&V). “Ik vind het ook een te groot project voor een dorp als Woumen. En het is niet goed dat mensen in een sociale woning op één plaats worden geduwd. Ik vind het beter dat ze verspreid worden tussen de gewone huizen en ze kunnen deelnemen aan het gewone leven.”

Aankoop elektrische auto is sterk bepaald door sociale klasse

Percentage van de Belgen dat aangeeft een elektrische auto te hebben gekocht, naar sociale klasse.

Data: Eurobarometer 95.1 (2021) • Analyse en visualisatie: Maarten Hermans • Denktank Minerva.

▲ De 50 meter hoge woontoren zou bij de Sint-Pieterskaai aan de kant van het water komen. © Caaap

Milieuvereniging trekt opnieuw ten strijde in Brugge, nu tegen woontoren van 50 meter hoog: “Het is in Londen óók ooit met één hoogbouw gestart”

Bart Huysentruyt 31 januari 2023, 14:46

🕒 **Laatste update** 31 januari 2023, 15:18

En...het is ook een kwestie van identiteit

- Elk beleid dat te maken heeft met voeding of auto's is zeer onpopulair; subsidies veel populairder
- Waar economische en culturele groepen elkaar ontmoeten maar niet overlappen, daar wordt de ongelijkheid en frustratie tastbaar
- LEZ, speelstraten, circulatieplannen, burgerbudgetten, ...

	DK	FR	DE	IT	PL	ES	UK
main policies							
green infra	53	57	42	78	58	71	54
ban on combustion-engine cars	41	28	32	54	44	54	45
carbon tax with cash transfers	30	29	28	47	36	44	34
transport policies							
ban on polluting cars in city centres	66	57	50	76	61	64	65
ban on combustion-engine cars + alternative available	42	42	41	58	48	57	52
flying tax	60	46	53	41	44	44	46
energy policies							
subsidies to low-carbon technology	67	56	64	79	75	73	65
mandatory + subsidised insulation of buildings	70	64	60	73	72	71	70
tax on fossil fuels	43	31	31	38	27	39	38
food policies							
sub on organic local veggies	59	52	56	71	73	65	49
ban of intensive cattle farming	31	55	49	64	44	43	50
removal of subsidies for cattle farming	32	28	38	42	34	42	37
high carbon tax on cattle products	31	29	40	37	30	31	31

“Een Mexican wave werkt alleen maar als de omstandigheden juist zitten. Als het stadion vol zit en de mensen lekker dicht tegen elkaar aanschurken. Als er veel samenhang is.”

Gele hesjes moeten niet met een bakfiets rijden

- De tijd dringt en we pakken het verkeerd aan
- Nu gaan we ervan uit dat mensen maar de juiste keuzes moeten maken
- Transitie naar een ander samenlevingsmodel waarin mensen andere keuzes kunnen maken
- Collectieve aanpak van zowel sociale als klimaatproblemen

- Substantiële investeringen in wonen, verwarmen, transport, werk, zorg, onderwijs, ...
- Waarbij het draagvlak steviger wordt en de sociaaleconomische kloof tussen gele hesjes en bakfietsers kleiner wordt
- En dat is een noodzakelijke voorwaarde om iedereen mee te krijgen

Een drietrapsraket

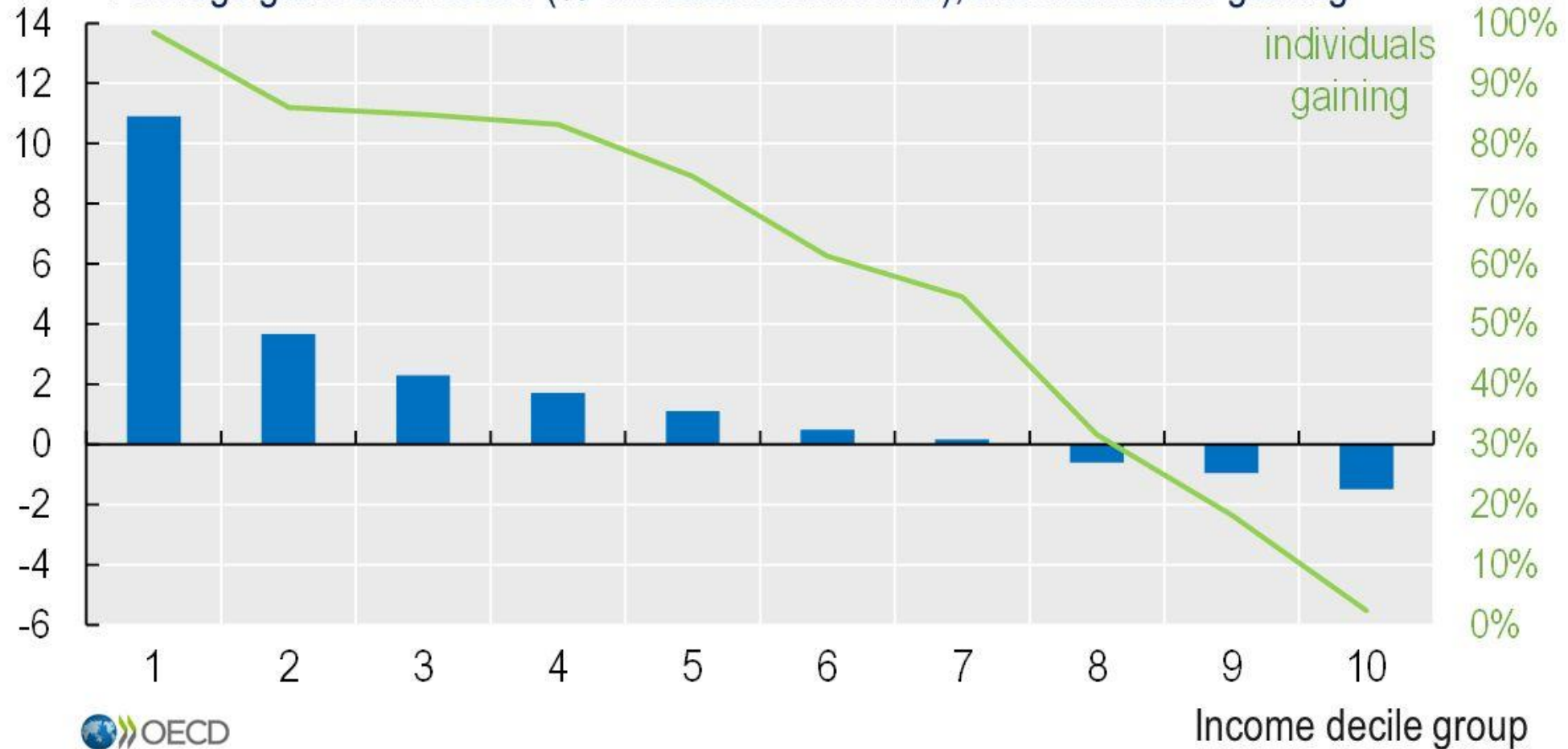
- Principe 1: belast klimaatschadelijk gedrag op een rechtvaardige manier
- In Vlaanderen vloeit 58% van het totale bedrag aan fiscale premies en subsidies voor energiebesparende maatregelen naar de gezinnen met de allerhoogste inkomens
- No-brainer: koolstofbelasting op vliegverkeer
- Verrekenen van de milieuschade in de kosten: transparantie, compensatie en alternatieven

“Recycling” the revenues from carbon pricing

Redistributing a EUR 60 / tonne CO₂ carbon tax: Simple lump-sum payment to everyone

Average gains and losses (% of household income), and individuals gaining

Een drietrapsraket

- Principe 2: geef meer aan wie het meer nodig heeft
- Hervormen van de welvaartsstaat volgens het principe van het progressief universalisme
 - E.g. sociaal tarief voor energie. De opbrengsten van klimaatbelastingen kunnen daarvoor worden gebruikt. Dit soort van maatregelen houden de levensstandaard van kwetsbare gezinnen op peil, zetten de sociale uitgaven meer in waar ze nodig zijn, en zouden bijdragen aan een draagvlak voor een klimaatbelasting
 - E.g. meer selectieve kinderbijslag
- Meer universele, toegankelijke, dienstverlening *contra* Mattheuseffecten
 - E.g. gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting

Een drietrapsraket

- Principe 3: sla twee vliegen in één klap met ecosociaal beleid
- Geen correcties achteraf, of geïsoleerde maatregelen, maar maatregelen die van bij het begin sociale en ecologische doelstellingen kunnen behalen
- E.g. sociale huisvesting
- E.g. sociale en circulaire economie → potentieel van echte game changers
 - Groene jobs voor kwetsbare mensen die de levensstandaard verhogen
 - Belangrijke bijdrage aan reductie emissies via materialenbeheer
 - ...waardoor de kloof tussen tribunes kleiner wordt én mensen makkelijker keuzes kunnen maken
 - → Massale investeringen noodzakelijk

De weg naar utopia in de praktijk

- Mensen van bij het begin betrekken bij het beleid en bij de keuzes
- ...en de besognes van verschillende bubbels serieus nemen
 - ➔ Bijvoorbeeld: 'de klimaatstem van MIA', SAAMO
- Lokale keuzes op vlak van wonen, verwarmen, eten, verplaatsen cruciaal: ruimtelijke ordening, inrichting van de publieke ruimte, outreachend sociaal beleid, toegankelijke dienstverlening, (sociale) huisvesting, subsidies voor en aanmoedigen van circulaire economie, faciliteren van de korte keten, etc
- Een collectief antwoord kan ook lokaal
 - ➔ Veel goede voorbeelden van burgercoöperaties
- En onthoud: klimaatbeleid vereist een stevig sociaal beleid

Een mexican wave voor het klimaat

- Een vermindering van de (energie)vraag is cruciaal
- Een rechtvaardige transitie houdt rekening met ongelijkheid, niet als correcties achteraf maar in het creëren van de condities die de **keuzevrijheid vergroten** om die energievraag te verminderen
- Dat vergt collectieve oplossingen, zowel op sociaal vlak als op klimaatvlak
- Anders vergroot de ongelijkheid en verkleint het draagvlak

Vlaanderen
is energie en klimaat

**heusden
zolder**

vvsq netwerk
klimaat

**Aqua
Flanders**

fluvius.

ethias

elia

| Elia Group

Belfius

proximus

